

ŽUPA GDINJ NA HVARU

JOŠKO KOVAČIĆ

Centar za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara

UDK 262.1.2

Visoko stručni rad

U članku se na osnovu postojeće literature i brojnih neobjelodanih podataka iz arhivskih vrela sažeto iznosi povijest župe Gdinj na Hvaru, uz njezino pučanstvo, sakralne spomenike, župnike, bratovštine i školstvo.*

Selo Gdinj na istočnom, izduženom dijelu otoka Hvara zvanom Plame javlja se na povijesnom obzoru već u pretpovijesti, iz kog su vremena potjecale njegove kamene gomile, većim dijelom bezobzirno uništene za asfaltiranja glavne otočke ceste 1969. godine.¹

Za kasnija razdoblja antike i ranoga srednjeg vijeka još nema podataka; hvarski Statut u dijelu redigiranom 1331. g. svjedoči da su Plame - baš kao i drugi "okrajci" otoka Hvara - tada još bile bez stalnih stanovnika (otočka su naselja onda bila samo uza središnje Starogradsko-jelšansko polje) te služile za ispašu, sječu drva i sijanje žitarica kao općinska vlasnost.² Već početkom 15. st., u općinskom zemljišniku iz 1407., vidimo da je i ovdje počelo neizbježno naseljavanje: spominje se "put koji vodi u Gdinj" (*via publica, per quam itur ad Gdin* - prvi spomen ovoga toponima!), zatim zemlje Hranković s crkvom sv. Tekle (o kojoj poslije), zatim toponim Visoka "zapadno od Gdinja" (*Vissocha a parte ponentis de Gdign* - po čemu se daje zaključiti da se toponim "Gdinj" izvorno odnosio otprilike na položaj kasnijeg zaseoka Stara Crkva), te razni posjedi osobnika (*specialium personarum*), a poimence Šimunića Andrijića ? (Simonetti Andreae). Godine 1425. se, uz prepoznatljive gdinjske lokalitete

---

* Zahvaljujem hvarskim biskupima: preminulom msgr. Celestinu Bezmalinoviću i stolujućem msgr. slobodanu Štambuku, te generalnom vikaru msgr. Josipu Šantiću, za korištenje Biskupijskim arhivom u Hvaru (BAH). Izuzetna zahvalnost pripada gdinjskom župniku vlč. don Josipu Franuliću, koji mi je ne samo omogućio istraživanje u mjestu i pregled župnog arhiva (ŽAGd), već i pružio više zanimljivih podataka. Hvala gđi Veri Forempoher u Splitu za uvid u ostavštinu njezinoga p. oca prof. Roberta Radovanovića; kolegi Zdravku Fistoniju na fotografijama, i ing. Ivi Radovanoviću na pomoći.

¹ E. DRAGIČEVIĆ, Gdinjske gomile, *Periodični izvještaj Centra za zaštitnu kulturne baštine Hvar* 20/1970, 4-6; R. RADOVANOVIĆ, Iz prošlosti Gdinja, *Hvarski zbornik* 4/1976, 287-289; N. VUJNOVIĆ, Prilog topografiji prethistorijskih grobova u Gdinju, *Periodični izvještaj k.g.* 162/1994, 88.

² J. KOVAČIĆ, Župa Bogomolje na Hvaru, *Služba Božja* 1/XXXV, Makarska 1995, 29-30; Isti, Župa Brusje na Hvaru, *Služba Božja* 2/XXXV, Makarska 1995, 128-129.

poput Pakomilne i Mušine Duže,³ spominju i naseljenici Breškovići, Dudorović,⁴ Brezić, Godonja, Čripojević te posjednici ser Vidoš Slavogostić i ser Ivan Ozorić, uz crkvu sv. Ivana (o kojoj također kasnije).⁵

Slijedom je izloženog, dakle, očito da je i ovo selo, kao i druga na izdvojenim dijelovima Hvara, nastalo u 15. stoljeću. Prvi su izričito spomenuti naseljenici bili Petar Bavorović i njegova braća, kojima je Općina 1453. g. "*i(n) piame In gđin loco vocato Zagon*" dala zemljište za kuću, dvorište i vrt.⁶ - Ime se "Gdinj" tumači kao slavenska opća imenica u značenju "šuma" (usp. Gdynia i Gdansk u Poljskoj te Dinjiška na Pagu).⁷

Pučanstvo

U Gdinju se kao stanici spominju 1518. već navedeno prezime Brešković te Krstulović i Dapković,⁸ 1595. Roljić, a 1596. Bavorović, Zaninović i Bonković.⁹ Godine 1604. zabilježen je Soljanović ili Dapković, 1607. Lelevković i Čepejković,¹⁰ a 1614. Krstulović ili Antićević, Rasković ili Krstulović, Heladić, Pićojević i posjed Cassio.¹¹ Godine 1624. spominje se Krstulović zv. Mileta, a 1632. Jerković, Heljadić (Ivan p. Vicka), Lisica i Krpeljko te posjedi vlatele Ivanić, Paladinić i Zečić-Peporini.¹² Godine 1644. zapisano je prezime Rasković s nadimkom Planjar,¹³ a 1647. navedeni su *Trbuhović* (po ocu Jurju zvan i Jurković), Miletić, Jurić i Lisičić.¹⁴ Godine 1670. su ovdje zabilježeni Pladnjar ili Rasković, Martić, Huljić zv. Vraničić,

³ U izvorniku: "Musina Dolaz", valjda krivim prepisivanjem umjesto: "...Dolza" (=Dlža, Duža).

⁴ Breškovići iz Vrbanja, poslije u zastražišću, a danas u Hvaru (Novak o čemu posebno); "Dudorović" je možda Budorović (Budrović - Vrbanj).

⁵ (S.LJUBIĆ), *Statuta et leges ... civitatis et inxulae Lesinae*, MHJSM I., III., Zagrabiae 1882-3, 345, 346 i 352.

⁶ Arhiv Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara u Hvaru, Libro Grazie N=0 sei, 53v. - Zajedno s Bogomoljem Gdinj se spominje i 1489.: J. KOVAČIĆ, n.dj. (2), 30.

⁷ P. SKOK, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, I., Zagreb 1950, 183-184. - Druga, neuvjerljiva etimologija od glagola "bdjeti" od D. Prohaske (usp. Ž. VEKARIĆ, Pokušaj tumačenja nekih hvarskih toponima..., *Zapisi o zavičaju*, Jelsa 1973, 80). - Toponim se Gdinj spominje i na Visu još od 1451. g. (*Libro Grazie* 16/, 48 i C. FISKOVIĆ, Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 17, Split 1968, 134, bilj. 332).

⁸ Arhiv Centra (6), *Mali fondovi* 224.

⁹ Povijesni arhiv u Zadru, *Arhiv Hvara*, kut. 3, nepag. i 159v; Isto, *Instrumentor, liber quintus*, 214. - Bonkovići se još 1518. spominju u obližnjem Zastražišću (kao bilj. 8). Godine 1623. u Gdinju se bilježi i njihov nadimak Stipinov. - Povijesni arhiv u Splitu, NS K. (Ivan Balcilucio), I, 17v.

¹⁰ Arhiv Hvara (9), kut. 5, *Instrumentor*, 392 i 551.

¹¹ BAH, *Visitatio Cedulini Ins. Pharensis et Issae*, 438 i 444 te Arhiv Centra (6), *Grazie* I., 98.

¹² Arhiv Hvara (9), kut 6, 394v te kut. 7, svešč. 2, 7v, 8v, 9r-v, 11, 15 i 34v. - God. 1620. otprilike navode se oko Gdinja posjedi vlastele Berislavić, a 1633. Fazanićevih (Arhiv Boglić-Božić u Hvaru, IV Famiglie Nobili).

¹³ Bilježnik Balčić-Lucić (9), 199v.

¹⁴ BAH, *Milani Visitaciones Extraordin.*, 1154 i 1166. - God. 1692. zabilježen je Trbuhović sv. Rasković (Arhiv Centra 16/, Oporuke, II., a, 78), a 1775. Rasković-Pladnjar i Pladnjar-Tarbušković (Povijesni arhiv u Splitu, NS CXI. /P: Sibischini/, II., 462).

Tarbušković, Čurin, Mišetić, Visković zv. Heladić, Vrvolić (*Viruolich/Varuolich*), Heladić zv. Lizi(lj), Banović zv. Ban, Jurić (zv. Jurac) te Bonković zv. Kapotović.¹⁵ Godine 1671. naveden je Heladić zv. Visković, a 1672. Rasković zv. Martić i isto prezime zv. Lisica.¹⁶

Godine 1673., za prvog poznatog popisa pučanstva na Hvaru, zabilježena su ovdje prezimena: Banović, Bonković, Čurin, Heladić, Jurić, Jurinić, Lizilj, Martić, Martinčev, Pladnjar, Rasković, Roljić (*Rolich*), Soljan, Trbuhović, Visković i Vrvolić, te povlašteni novi stanovnik Tatković doseljen 1667.¹⁷ U nedatiranom popisu općinskih dužnika iz 17. st. spominju se Juričić, Bartučević i Mihovilović, god. 1686. Stipićeвиć, a 1696. Stipišić te *Popović*¹⁸ kao ogranak Bonkovića. Godine 1702. zabilježeni su Bogdanović, Hajduković (danas: *Hajduk*) i *Šeputić*.¹⁹

Matične knjige, koje su sačuvane²⁰ tek od odvajanja Bogomolja kao posebne župe 1744.-1745. godine²¹ donose od novih prezimena stalnih stanovnika samo *Radovanoviće* (1746.), *Jurasoviće* (1756.) i *Szentiće* kao ogranak Vrvolića.²² U 19. st. su se doselili Radići (iz Jelse; drugi iz Klisa, kasnije u Bogomolju), Milevčiči iz Jelse te Tomeiči i Lušiči iz Vrbanja, a o. 1925. Guglielmi iz Orebića preko Sućurja.²³

Prema izloženoj bi otpalo mišljenje da su Gdinjani većinom potomci "novih stanovnika" doseljenih iz Makarskog primorja i njegova zaleđa u 17. st.,

¹⁵ Tada su lokvu Močavac uzeli u zakup od vlastele Anđelinović-Angelini za kokoš, kozle ili 2 libre godišnje svaki. - Arhiv Hvara (9), kut. 10, svešč. 7, Instrumenti ... Duodo, 2, 46v-47.

¹⁶ Isto, kut. 11, Instrum:^{ti} primo... Pasqualigo, 30v; Libro secondo ... Instrumenti...Pasqualigo, 33 te instrumenti terzo...Pasqualigo, 71v.

¹⁷ Arhiv Hektorović u ZPZ HAZU u Dubrovniku, svez. 144; usp. N. BEZIĆ-BOŽANIĆ, Popis stanovnika otoka Hvara iz 1673. godine, *Čakavska rič*, 1, Split 1991, 35-36 i 41.

¹⁸ Arhiv Boglić-Božić u Hvaru, IX. Popolazione; Arhiv Centra (6), Arhiv R. Bučića, XXVI., 16; BAH, Rovetta I. vizitacija, 675 i 676.

¹⁹ Rovettina vizitacija 818), 1035, 1036, 1037, 1040, 1041 i 1046.

²⁰ Starije, zajedničke i za Bogomolje, koje su nažalost propale, spominju se 1579. (D. DOMANČIĆ, Valierova vizitacija na otoku Hvaru i Visu, *Arhivska građa otoka Hvara*, I, Hvar 1961, 47 - krštenih i vjenčanih) i 1596. (iste - Cedulinova vizitacija /11/, 332). Godine 1629. bijahu "naručene", ali još nisu bile stigle (BAH, Cedulini Visitationes 3, viz. Morarije, II., 103), 1637. vodile su se matice krštenih i vjenčanih, ali neuredno (isto, de Georgiis ... Visitationes, 431), 1679. nije bilo matica, pa su se vodile tek neke bilješke (isto, Priuli Visitatio, 274), a 1696. se kazuje da je matica odnio prethodni župnik i da ih ne kani vratiti bez naplate! (Rovettina vizitacija/18/, 676 i 677). Godine 1728. bile su matice krštenih, vjenčanih i umrlih (BAH, Condulmer Visitatio, 301), a 1802. i matica krizmanih te anagraf (isto, Galli...Visitat., 136).

²¹ Najstarije su (uz neke civilne iz 19. st.) u Povijesnom arhivu u Zadru (Fond matičnih knjiga, br. 285 i 292-294). U ŽAGd su matice krštenih, vjenčanih i umrlih od 1865., matica krizmanih od 1852. te četiri knjige anagrafa, od kojih je najstariji onaj župnika Ivaniševića iz 1841/47. godine.

²² NBEZIĆ-BOŽANIĆ, Stanovništvo Gdinja u drugoj polovici 18. stoljeća, *Čakavska rič* 2, Split 1987, 120. - Radovanovići su iz Pitava (R. Radovanović, Gdinj i njegova kućišta, *Hvarski zbornik* 1/1973, 164), vjerojatno potomci Radovana Radičića spomenutog 1641. (Arhiv Centra 16/, *Grazie*, V., 32).

²³ ŽAGd, I. i IV. knjiga anagrafa te R. Radovanović, n.dj. (22), 158, 165 i 168.

ili pak da su se doselili još i kasnije iz Bosne, Hercegovine i Crne Gore.²⁴ Naprotiv, po svemu se čini da se glavnina stanovnika ovdje doselila iz starih naselja u srednjem dijelu otoka Hvara, poglavito iz Pitava i Vrbanja.²⁵

Od prvoga znanog popisa iz 1673., kada je tu bilo 25 kućanstava i 151 stanovnik, pučanstvo je postupno raslo do najvećeg broja od 809 žitelja 1910. godine, nakon čega je uslijedilo veliko raseljavanje,²⁶ zbog sveopće pasivnosti kraja, pa je 1991. ovdje zatečen svega 191 prebivalac. Većina Gdinjana danas živi u drugim mjestima na otoku i drugdje u Hrvatskoj, a mnogi su se iselili u europske i prekomorske zemlje.

Župa

Od početka 16. st. postojala je "župa plamskih sela" kojoj je dušobrižnike imenovao tad isključivi pravovlasnik, hvarski Kaptol, a obuhvaćala je, čini se, sva naselja u Plamama osim Sućurja. Oko 1566. individuira se posebni gđinjsko-bogomoljski dušobrižnik (i opet kaptolski kapelan). Napokon je 1605. biskup Cedulin utemeljio gđinjsko-bogomoljsku župu u pravome smislu, davši pravo biranja župnika župljanima i određivši stalne prihode. Godine 1745. Bogomolje se odvojilo od Gdinja u zasebnu župu.²⁷

Crkve

Župna crkva sv. Jurja mučenika: Stara crkva: prvi se put spominje 1558., kada su za nabavu njezine oltarne pale u Mlecima gđinjski bratimi platili 20 dukata i 2 libre. Ponovno se navodi 1579., uz napomenu da ju je bio posvetio "smederevski biskup". Bio je to franjevac Nikola Ugrinović (Dubrava u Poljicima, o. 1525. - Žrnovnica, 1604.), koji je osim smederevskom katoličkom biskupijom u turskoj Srbiji kasnije upravljao i duvanjskom, makarskom i

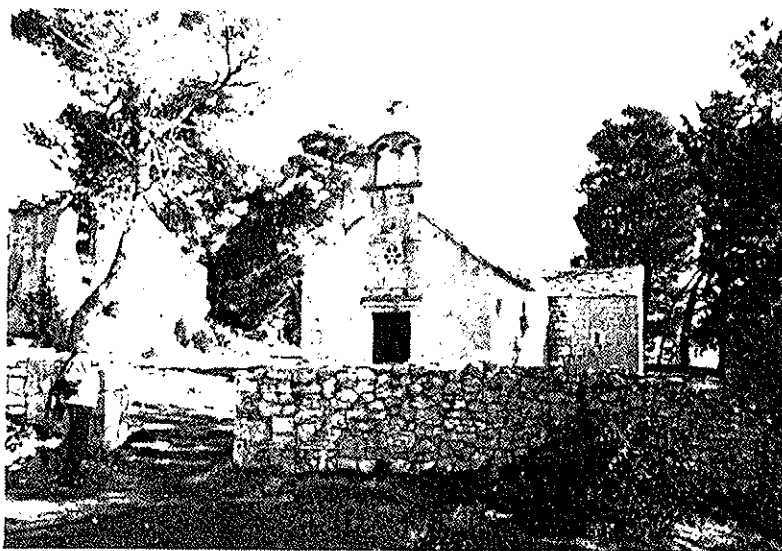
²⁴N. BEZIĆ-BOŽANIĆ, n.dj. (22), 120 i R. Radovanović, n. dj. (22), passim.

²⁵Tako se Hel(j)adići, spomenuti kao prvi naseljenici u ovom kraju još od oko 1405. g. (Statuta /5/, 350 i 351), preci današnjih Viskovića, bilježe u Vrbanju do naših dana (Haladić). Godine 1538. Krsulović, također jedan od prvih gđinjskih naseljenika, težak je u Starogradskom polju (C. Fisković, *Baština starih hrvatskih pisaca*, Split 1978, 215, bilj. 113a). Godine 1593. Heljadić ili Nikolić, Jurin, Dapković i Lelevković locirani su u Jelšanskom polju i vjerojatno iz Pitava (Arhiv Hvara /9/, kut. 3, Registrum Cederal, ... Secundus Longo), a 1594. Lelekovići su u jelsi i Zastražišću (isto, Instrumentor, liber quartus ... Longo, 335v i 336v). U 17. se st. ovdje spominju izričito pitovska prezimena huljić-Vraničić i Tarbušković, itd. - Zanimljiva je i izmjena prezimena, koja je tu dobro dokumentirana: tako je u svega 200 godina današnje prezime Hajduk doživjelo čak četiri preoblike: Krstulović-Rasković-Pla(d)njar-Hajduk(ović). - Usp. i R. Radovanović, n. dj. (22), 172.

²⁶J. KOVAČIĆ, *Iz hvarske kulturne baštine*, Hvar 1987 (šapirografirano), 81-82. - Godine 1838. npr. bilo je 316 stanovnika, od kojih 163 muškarca (BAH, br. 736/1838).

²⁷J. KOVAČIĆ, *Župa Bogomolje...*(2), 35-37. - Kodeks Botteri I. u Dominikanskome arhivu u Starome Gradu, 154r-v i 177r-v, donosi isto osnivanje župe i 1601. g. (što je možda bio neostvaren pokušaj), pa se u literaturi gdješto navodi i 1601. kao godina osnutka.

bosanskom biskupijom. Posvetu je gdinjske crkve obavio oko 1574. godine.²⁸ Ta prvotna crkva vjerojatno nije mnogo starija od sredine 16. st., jer su se malobrojni gdinjski naseljenici do tog vremena mogli koristiti crkvama sv. Ivana i nadasve sv. Tekle (v.), koje su obje postojale već početkom 15. stoljeća.

Sl. 1. GDINJ - stara župna crkva s ruševinom bivše župne kuće.
Snimio Z. Fističić 1996.

Ta najstarija crkva, koja sudeći po sljubnicama odgovara središnjem dijelu sadašnje, imala je 1627. presvođenu apsidu, a na pročelju iznad ulaza okrugli prozor te zvonik sa zvonom.²⁹ Godine 1691. bi sagrađena južna kapela crkve, kako kazuje natpis na njezinoj zapadnoj strani, na prozorskom pragu, s nadnevkom od 3. srpnja: **III·IVL·M·DC·LXXXI** (= 3. Iulii 1691.). - Sjeverna je kapela bila nadodana crkvi na poticaj župnika Miloševića a od milodara vjernika 1750. g. i dovršena ? 20. svibnja, prema natpisu na natprozorniku sa zapadne strane:

**SPEPHAVS·MILOSEVICH·P·-
FECI·FABRE·-EX·CHARITE·-
POPVLI·DIE·XX·MAII·MDCCL·-**

(= *Stephanus Milosevich parochus feci fabricare ex charitate populi die 20. Maii 1750.*)³⁰ Ta je godina još jednom ponovljena na pragu istoga prozora: i750. Proširivanje se crkve nastavilo i kasnije, pa je majstoru Mati Lisičiću³¹ 1760.

²⁸ S. PLANČIĆ, *Inventar arhiva Hektorović*, III., Stari Grad 1984, 149; D. DOMANČIĆ, n. dj. (20); K. JURIŠIĆ, Biskup Nikola Ugrinović ..., *Poljica (list Poljičkog dekanata)*, 1(4)/IV., Gata 1979, 47-48. - Dan posvete slabio se 13. srpnja (Cedulinoва vizitacija /11/, 405).

²⁹ Cedulinova vizitacija k.g.

³⁰ Usp. R. RADOVANOVIĆ, *Gdinj - geografsko-povijesni prikaz*, I. Hvar 1972(šapirografirano), 80.

³¹ Možda je u pitanju istoimeni splitski zidar iz Velog Varoša, rođen o.1690. (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Zbirka Fanfogna-Garagnin, kut. 8, 324), ili vjerojatnije njegov unuk. - Isti je majstor zidao u to vrijeme i crkvu u obližnjem Bogomolju (J. Kovačić, n. dj. /2 - Župa Bogomolje.../, 38).

isplaćeno 300 libara kao predujam za gradnju (*p/er/ Capara della fabrica della Chiesa*), te još 230 libara za obrađeni kamen, a sljedeće 1761. (kad se radilo i na zvoniku) dano mu je na račun gradnje još 700 libara. Godine 1766. maknuta je i krstionica u svrhu pregradnje (*propter reedificationem Ecclesie*), pa su se vidjeli stari temelji (*fundamenta antiqua*) crkve. - Budući da su bočne kapele bile sagrađene ranije, to se povećanje moralo odnositi na pročelje te začelje (svetište sa sakristijom) župnice. - I godine 1773. jedan od jelšanskih zidara Palaversić te Ivan Mihovilović radili su na crkvi,³² koja je, čini se, bila dovršena lijepo klesanom preslicom za tri zvona (s uklesanom 1804. godinom) na pročelju.

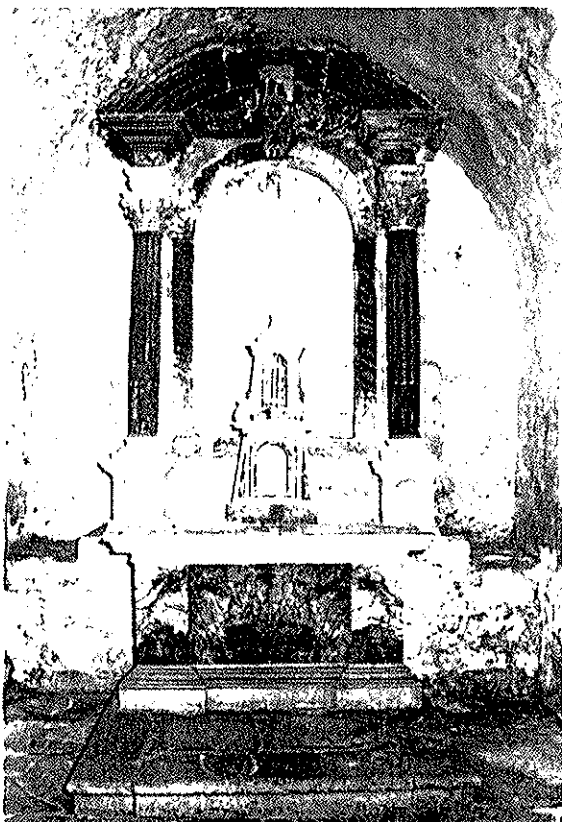
Sl.2. GDINJ - stara župna crkva - pogled prema svetištu (Snimio Z. Fistončić 1996.)

Opremu ove crkve opisat ćemo počevši od glavnoga žrtvenika idući u smjeru kazaljke na satu, uz neke povijesne pribilješke. *Glavni oltar* pod naslovom sv. Jurja ili Presv. Otajstva spominje se dolično opremljen bez potanjeg opisa još u najstarijoj vizitaciji iz 1579. (kada su bila i dva bočna, ali neopremljena žrtvenika). Godine 1624. zamoliše Biskupa da posveti novopodignuti veli oltar, no to se moralo odnositi samo na donji kameni dio, jer je i 1627. na njemu bila starinska i trošna (*Antiqua/ml, et ueterem*) pala s drvenim likovima sv. Jure, sv. Pavla i sv. Stjepana - zacijelo ona nabavljena 1558. godine. Ista se pala 1647. spominje kao "dolična" s istim likovima, a iznad stajaše Gospa između dva pozlaćena anđela, pa se čini da stara pala bijaše obnovljena, ili pak da su bili načinili novu. Te su godine zabilježili i svetohranište kao "nedavno načinjeno"; ovdje se ranije zbog siromaštva mjesta naime nije čuvalo Presveto.³³ - Sadašnji glavni žrtvenik starog Sv. Jurja ima

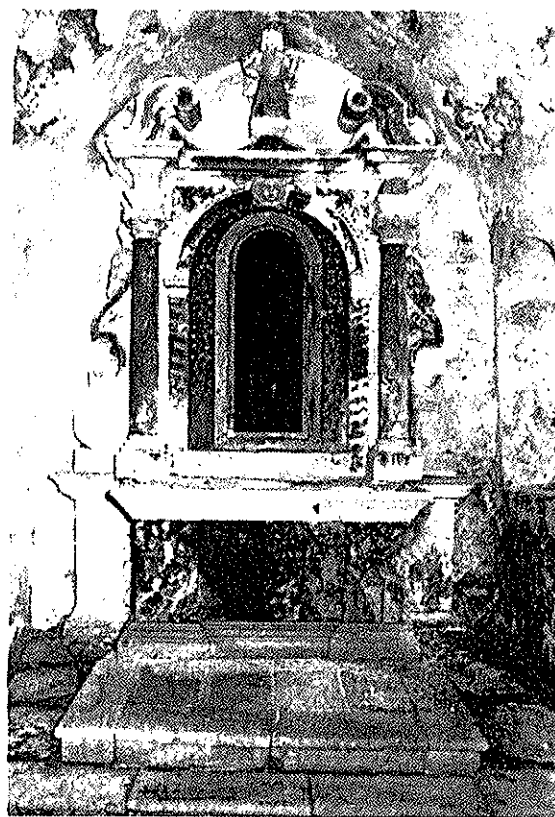
³² Povijesni arhiv u Zadru, *Fond bratovštinskih knjiga* br. 13 (računska knjiga bratovštine Sv. Jurja u Gdinju), 45, 46, 46v, 61v; BAH, *Pontalti... Visitationes*, 373.

³³ D. DOMANČIĆ, n.dj. (20); Cedulinova vizitacija (11), 477 i 405; Milanijeva vizitacija (14), 1153.

donji dio i svetojhranište od kamena, s umecima od raznobojnog domaćeg mramora (*marmo nostrano*); osobito je maštovita središnja inkrustacija antependija, postavljenog 1760. za 576 libara.³⁴ Gornji mu je dio (okvir pale) od drva i možda rad domaćih rezbara iz 19. st. Noviju je oltarnu sliku naslikao Vicko Pellegrini (moguće zadarski slikar umro 1808.) za 240 libara 1778. godine. Kasnije je gotovo posve propala, pa joj je slobodnu kopiju naslikao gdinjski slikar i kulturni djelatnik Ivko Radovanović oko 1930. godine.³⁵

Sl.3. GDINJ - stara župna crkva:
oltar sv. Kvirina.
Snimio Z. Fistončić 1996.

Sl.4. GDINJ - stara župna crkva:
oltar Gospe od Ruzarija/Zdravlja
Snimio Z. Fistončić 1996.

³⁴ Rač. knjiga Sv. Jurja (32), 45; ŽAGd, Spisi Crkvarstva br. 6/1845 (Stato attivo e passivo... della Chiesa Parrocchiale di Gdinj).

³⁵ ...Per la Pala dell'Altar del SSmo fatta dal Sig.^r Viñzo Pelegrini - L 240 = (nav. rač. knjiga /32/, 68v); J. KOVAČIĆ, *O slikaru i donatoru pale Sv. Alojzija hvarskih benediktinki*, Periodični izvještaj (1), 162/1994, 106; J. FRANULIĆ, Gdinjski spomenici, isti Periodični izvještaj (1), 116-117. - Stara se slika i danas čuva u župnoj kući, a gotovo je posve propala otpadanjem najvećeg dijela rigmenta (rijetki sačuvani dijelovi pokazuju očitu analogiju s navedenom hvarskom palom). Ovu je staru sliku bio uz neznatnu odštetu ustupio ondašnji župnik austrijskom zapovjedniku otoka Hvara za vrijeme 1. svjetskog rata Černitzkom, a bila je vraćena poticajem vjernika i župnika Lušića te nastojanjem konzervatora don Frane Bulića 1926. g. (Prilog VI. Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku 1924/25, 3 i J. FRANULIĆ, *Uspravan na svakome vjetru* (don Jakov Lušić), Služba Božja, Makarska 1996, 133-139. - O najstarijoj pali Sv. Jurja v. bilj. 28 te ŽAGd, *Razno*, III., 6,13 i 25 (podatak J. Franulića). Današnji gornji dio oltara ima četiri stupa, pa se čini da je mlađi od 1845., kad se navode samo dva - Stato ... (34).

Sl. 5. GDINJ - stari kip Gospe od Ruzarija (I. Deletis, 1860.)
Snimio Z. Fistončić 1996.

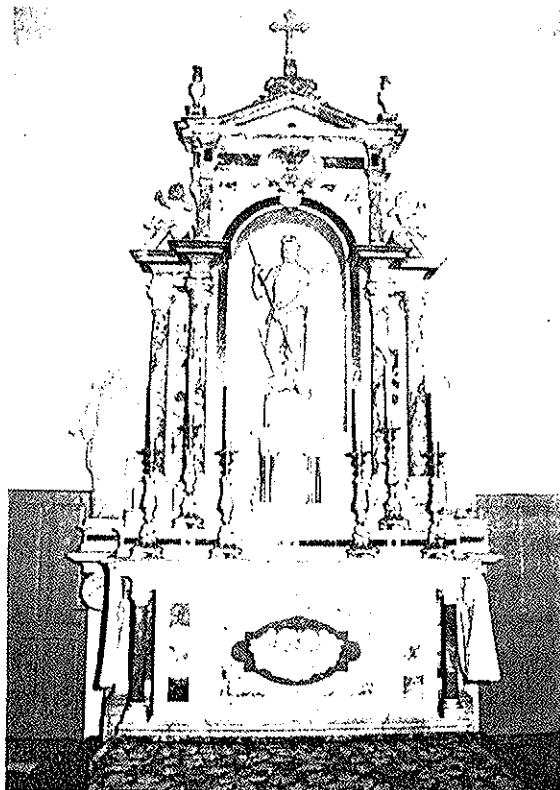

Sl. 6. GDINJ - pročelje nove župne crkve
Snimio Z. Fistončić 1996.

Bočni oltar uz rame lađe između glavnog žrtvenika i južne kapele ima kameni gornji dio s dva stupa, klesan na način ranobaroknih drvenih oltara. Na njemu je bio pučko-barokni kip (obojeno drvo, vis. 115 cm) *sv. Antuna Padovanskog*, nažalost neobnovljen, nastao oko 1700. g. i dosta sličan starome kipu *sv. Ante* u Sućurju.³⁶ Slijedeći žrtvenik u južnoj kapeli posvećen je gdinjskome suzaštitniku *sv. Kvirinu*, kasnije poistovjećenom sa sisačkim biskupom i mučenikom, stradalim za Dioklecijanovih progona (ovdje je blagdan 11. ožujka). Gdinjani su njegovu relikviju dobili od biskupa Andreisa 1676. (svjedodžba o njezinoj izvornosti najstariji je sačuvani spis župnog arhiva), i držali je 1679. u svetohraništu (1681. u srebrnoj pokaznici-moćniku). Oltar, koji ima kameni gornji dio kao i prethodni *sv. Ante*, sagrađen je vjerojatno kad i kapela, oko 1691. godine. Pala ranije na oltaru prikazuje *sv. Kvirina* s druga dva nepoznata sveca, ispod Gospe s Djetićem koji drži globus, a blagoslovljena je 1861., zamijenivši stariju. Pripisuje se Frani Kaeru, slikaru-naivcu iz Makarske (zanimanjem postolaru), ocu povjesničara don Petra. Skrajnje je rustična i s neobičn

³⁶ Usp. J. FRANULIĆ, *Gdinjski spomenici* (35), 116. - Bočni se oltar *sv. Ante* prvi put spominje 1679. (Priuljeva vizitacija /20/, 277).

Sl. 7. GDINJ - glavni oltar nove župne crkve (Snimio Z. Fističić 1996.)

Sl. 8. GDINJ - crkva sv. Lucije
Snimio Z. Fističić 1996.

o ekspresivnim licima, no izvorna faktura joj nije jasna jer je dosta popravljana, čini se od Ivka Radovanovića između dva svjetska rata.³⁷ Na ovom je oltaru i mramorna kustodija s nišom za izlaganje spomenute relikvije, a bit će isodobna sa svetohraništem na velom oltaru.

Oltar s novijim naslovom *Gospe od zdravlja* u sjevernoj kapeli ima također kameni okvir pale kao i prije opisani žrtvenici sv. Ante i sv. Kvirina. Na njemu je donedavno bio drveni polikromirani kip Gospe s Djetetom koji je prema zapisu na podnožju načinio poznati starogradski rezbar Ivan Deletis 1860. godine.³⁸ Godine 1845. bila je na oltaru pala Gospe od Ruzarija, a 1884. blagoslovljena je nova slika s istim Gospinim likom³⁹ - danas joj nema traga. Napokon je u dnu lađe između sjeverne kapele i svetišta oltar također novijeg

³⁷ J. Franulić, dopis potpisanom od 27.III.1996. (izjednačenje sa sv. Kvirinom Sisačkim da je novije - od župnika Lušića - a drži kako je moguće da je datum slavljenja zapravo dan dolaska relikvije u župu, prema slučaju sv. Hijacinta u Nerežišćima); Priulijeva vizitacija (20), 277 i 103; BAH, br. 368/1861; J. FRANULIĆ, *Gdinjski spomenici* (35), 116 i 117. - Slična je i pala Gospe Karmelske u Bogomolju (J. KOVAČIĆ, *Župa Bogomolje... 121*, 40), možda također Kaerova.

³⁸ J. FRANULIĆ, *Gdinjski spomenici* (35), 117. - Usporedba s ovim signiranim djelom potvrđuje da je Deletis tvorac i dvaju kipova sv. Ante u Svirčima, kako je bilo pretpostavljeno (J. KOVAČIĆ, *Svirče na Hvaru - pučanstvo i spomenici, Služba Božja 3/XXXIV.*, Makarska 1994, 233).

³⁹ Stato...(34) i BAH, br. 728/1884.

naslova *Sv. Križa*. Gornji dio s dva drvena stupa valjda je domaće drvorezbarsko djelo, ali starije (17./18. st.) od retabla glavnog oltara. Tu je donedavna bilo veliko raspelo (200 x 125 cm), "primitivan" rad izuzetne izražajnosti i jedan od najvrednijih gđinjskih spomenika, a izvorno je stajalo na gredi pred svetištem.⁴⁰ Godine 1845. bila je na ovom žrtveniku pala Gospe Karmelske (oltar joj se u ovoj crkvi spominje još 1679. g.), a pred palom kip sv. Roka, o kom v. uz crkvu i kapelicu toga sveca. Sadašnji svečev kip zajedno s onim Uskrsloga načinio je August Kraft (Atelier za crkvenu umjetnost, Freising/München) 1889. godine.⁴¹

Kameni gornji dijelovi žrtvenika sv. Ante, sv. Kvirina i Gospe od zdravlja (Ruzarija) nastali su očito od konca 17. do sredine 18. st. i vjerojatno su djelo korčulanskih klesara., koji su slične izrađivali sve do početka 19. stoljeća,⁴² Antependiji s jednostavnim mramornim umecima popravljani su 1772. godine,⁴³ a oni dvaju oltara uz svetište imaju bujne bočne volute i možda su rad mletačkog altarista Pietra Coste koji je djelovao u Makarskoj, a vjerojatno radio i u Sućurju.⁴⁴ - Godine 1763. načinio je spomenuti majstor Mate Lisičić sada porušeno pjevalište ? (Coro) od dasaka dovezenih s Rijeke, a crkva je bila obijeljena.⁴⁵ Iako je sadašnji dotrajali krov crkve od kamenih ploča postavljen tek između dva svjetska rata, a ranije bijaše pokrivena polukružnim crijepom ("kupe kanalice"),⁴⁶ nema ipak sumnje da je pokrov od ploča bio izvoran i da pristaje zdanju.

Pošto je župno bogoslužje koncem 1902. bilo preneseno u novu crkvu sv. Jurja (v. niže), stara je župnica posvećena *Prikazanju Bl. Dj. Marije* (Gospa od zdravlja, 21.XI.).⁴⁷ Bila je napuštena zbog tjesnoće i ruševnosti, a napuštena i rijetko u funkciji propadala je još više, sve do današnjeg žalosnog stanja. Okoliš joj je devastiran,⁴⁸ a ponutrica ogoljena (zbog lošeg stanja ove crkve sve su nabrojene pokretne umjetnine prenesene u novu župnu crkvu i kuću, a raspelo u sakristiju nove župnice). Unatoč svemu tome, stara je gđinjska župna crkva sačuvala značaj istaknuta i osebujna spomenika. U sadašnjem je obliku bila

⁴⁰ Tako 1637. (vizitacija de Georgiis /20/, 422) i 1647. god. (trabs... cu/m/ crucifixo - Milanijeva vizitacija /14/, 1153).

⁴¹ Stato ... (34); Priulijeva vizitacija (20), 277; J. FANULIĆ, Don Andrija Perić ... kao župnik Gđinja..., *Služba Božja 3/XXVIII.*, Makarska 1988, 258. - Stari kip sv. Roka, izričito spomenut u župnoj crkvi 1778. (BAH, Riboli Visitationes, 647), potječe iz gđinjske crkvice ovoga sveca, a završio je u ovdašnjoj kapelici istog naslova (v. za obje).

⁴² M GJIVOJE, *Otok Korčula*, Zagreb 1968, 307; R. TOMIĆ, Zadarska slika Palme Mlađeg, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 34, Split 1994, 235.

⁴³ Rač. knjiga (32), nepag.

⁴⁴ J. KOVAČIĆ, *Župa Sućuraj na Hvaru - prošlost i sakralni spomenici* (u tisku).

⁴⁵ Rač. knjiga (32), 48v.

⁴⁶ ŽAGd, br. 45/1987. (dopis župnika Franulića od 12.X. te godine).

⁴⁷ Status ... dioecesis Pharensis ..., Spalati 1905, 36.

⁴⁸ Gust i slikovit borov šumarak koji ju je okruživao, zasađen iza 1. svj. rata nastojanjem ivak i Roberta Radovanovića te župnika Lušića, bio je koncem 1980-ih pod izlikom prorjeđivanja gotovo posve posječen. Stariji su čempresi navodno posječeni za gradnje nove župne crkve (R. Radovanović, n.dj. (30), 83, 84, 86-87). V. i o staroj župnoj kući.

sagrađena uglavnom od kraja 17. do kraja 18. stoljeća, ali barokno razdoblje u kom je nastala na vanjštini joj je jedva naznačeno jastučastim nadvratnikom ulaza i polukružnim prozorima uz pročelje sa sjevera i juga. Čak i najmlađi dio eksterijera, trodijelna preslica iz 1804. g., po profilaciji i ukrasima pripada starijim slogovima, dok je malena pročelna ruža sa šest prutova i najsumarnije izvedenim mrežištem valjda jedini vidljivi preostatak ureda najstarije crkve. Unutrašnjost križolika tlorisa,⁴⁹ pod svodovima još gotičkog oblika, sačuvala je svojom opremom u načinu pučkog baroka jedinstveno, prisno ozračje, odraz skromne ali nehinjene vjere koja ju je gradila. Stoga se stari Sv. Juraj ne bi smio prepustiti propasti.

Gradnji *nove crkve* prethodi 50 godina neprestanih "molbe-nica" upućivanih poglavarstvima u Hvaru i Splitu, pokrajinskoj vladi u Zadru i Caru u Beču, jer se potreba novogradnje nametala zbog umnoženog pučanstva koje više nije moglo stati u staru crkvu, zbog čega se i njezino popravljnje činilo besmislenim. Nemalo je raspre izazvala i nova lokacija, dok se seljani nisu konačno suglasili za Petrov Glog (danas zaselak Nova Crkva) u središtu međusobno udaljenih gdinjskih odlomaka. Kamen-temeljac nove župnice položen je 15. VI. 1900., a bi dovršena u proljeće 1901. godine (koje je splitski klesar Gajo Voltolini načinio balustradu svetišta). Župnik ju je blagoslovio i otvorio bogoslužju na Božić 1902. Poduzetnik je gradnje bio Vicko Karninčić iz Bola, a auktor projekta (čini se, dosta starijeg od izvedbe) nije poznat (vjerojatno je iz nekog državnog projektog ureda).⁵⁰ Nastojanjem župnika Stipetića nova je župnica doskora dobila i odgovarajuću onodobnu *opremu*. Splitski klesar i Meštrovioćev učitelj Pavao Bilinić načinio je tako 1907. mramorni *glavni oltar* s tri kipa: naslovnika *sv. Jurja* i suzaštitnikâ *sv. Kvirina* i *sv. Bonifacija*;⁵¹ no i sjeverni bočni oltar *Gospe Ružarice*, o kom zasad nema pisanih podataka, izradom je također očito Bilinićevo djelo iz približno istog vremena. Iste je godine nabavljen i kip Djetića u jaslicama, iz zavoda Artigianelli u Trentu. Godine 1908. kipar i altarisit Josef Obletter iz mjesta S. Ulrich in Gröden načinio je u polikromiranom drvu južni bočni oltar *Srca Isusova* s kipom naslovnika, *sv. Antuna Padovanskog* i *sv. Spiridiona*, te prikazom Zadnje večere na antependiju, a uz to i Gospin kip na sjevernom oltaru, veliko ophodno raspelo i dva para anđela klanjatelja.⁵²

⁴⁹ Takva je i župna crkva u Bogomolju, a jednak je oblik imala i ranija sućuranska župnica porušena 1896., koja je zacijelo pružila neposredan obrazac za gdinjsku i bogomoljsku. Takav je način proširivanja crkava bio uvjetovan oskudnim mogućnostima dotičnih mjesta.

⁵⁰ R. RADOVANOVIĆ, n. dj. (30), 98 i 102-106; Isti, n. dj. (22), 173-175; J. FRANULIĆ, n. dj. (41), 252-257. - Prema ostavštini R. Radovanovića grublji je kamen za novu crkvu bio vađen u uvali Torac, dok je onaj bolji koručanski. Križ na ogradnom zidu prenesen je sa "šimatorja" stare crkve.

⁵¹ Blagdan 14. svibnja; mučenik pod Dioklecijanovom u Tarzu u Ciliciji (Koledar svih Svetaca i Svetica Božjih..., u Splitu 1899, 271-273). Gdinjani su njegovu relikviju imali već 1774. (Ribolijeva vizitacija /41/, 373 - tada se u staroj crkvi spominje svih pet oltara).

⁵² J. FRANULIĆ, n. dj. (35), 115-116 (uz podatke o popravcima pojedinih umjetnina od strane akad. slikarice Mirjane Radovanović). - Ovi tirolski radovi, česti u crkvama na Hvaru i drugdje od kraja 19. st., odlikuju se dopadljivošću do kiča, ali su ujedno i kvalitetni, katkad i virtuozni

Od inventara prenesenog iz ranije župne crkve ističe se *krstionica* iz 1767.? te razna *srebrnina*: kalež iz 16. st., moćnik sv. Kvirina iz 17. st., pax (16 x 13,5 cm) iz 18. st. s prikazom sv. Jurja, pokaznica s Uskrsim na vrhu (koju su seljani nabavili 1745. za 449 libara) i ophodno raspelo također iz 18. st., a od novije pokaznica (uz nebnicu), dar cara Frane Josipa iz 1876.⁵³ - Današnja *zvona* su izlivena u Ljubljani (najveće je izlio M. Samassa 1900., a dva manja su rad tamošnje "Zvonarne" iz 1925.)⁵⁴

Crkva sv. *Tekle* spominje se još 1407. godine kao najstarija bogomolja na području Gdinja, zajedno s "dolcima Hranković", zemljištem šdto je vjerojatno pripadalo istoimenoj obitelji iz Graca na susjednom Braču (iz koje je bio i hvarski biskup Dujam, 1421.-1422.g.), možda graditeljima i pravovlasnicima crkve. Ona mora da je bila davno porušena, jer se u izvorima više ne spominje. No blagdan ove svetice (23. rujna), po predaji obraćene i krštene od sv. Petra, ovdje se svečano slavio još u 19. st. Crkvića se zacijelo nalazila na položaju Sutikaj istočno od stare župnice, gdje bi joj vrijedilo pronaći i ispitati temelje.⁵⁵

Crkva sv. *Ivana* spominje se na brdu po njoj prozvanom Sutivan (kota 331, sjeverozapadno od Dugog Dolca, najzapadnijeg zaseoka) već 1425. g. (...*montem sancti Joannis... dictae ecclesiae*); na njezinim ruševinama podignuta oko 1880. sadašnja kapela, nažalost zapuštena i neispitana.⁵⁶

Crkva sv. *Lucije* kod zaseoka Vrvolići usred Gdinja prvi se put spominje 1599., kad je Biskup po odreci dotadašnjeg rektora Jakova Zečića za novoga potvrdio klerika Luku Berislavića. Pravovlasnici, obitelj Cassio, zacijelo su potomci Kažote Ozorića, iz obitelji koja je ovdje imala posjede (v. uvodni dio i o pučanstvu). Godine 1627. spominje se kao "srušena bez pametara" (*destructa/m/ ultra memorial/ hominul/m/*), 1637. je u pravovlašću obitelji Berislavić, a 1647. je pravovlašnik Biskup koji je otada redovito dodjeljuje obredničaru (ceremonistu) Stolne crkve. Onda su joj bili sačuvani samo zidovi do

---

zanatski radovi, nastali u tradiciji visoke gotike i ranc renesanse alpskog područja. Možda će ih buduće vrijeme više vrednovati (možda je čitava povijest umjetnosti - povijest ukusa).

⁵³ V. Dulčić u Periodičnom izvještaju (1) 7/1967, 6; popis konzervatora D. Domančića iz splitskog Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture od 19. XII. 1975.; rač. knjiga (32), 23v; BAH, br. 217/1876. - Uljena slika Božjeg groba je od A. Krafca iz 1889. (J. FRANULIĆ, n. dj. /41/, 258), a slike Križnog puta nabavljene su 1908. preko Josipa Botte u Splitu (Isti, n.dj. /35/, 116). Ranije slike Križnog puta (u staroj crkvi) bile su iz oko 1779., kad su nastale i bogomoljske (BAH, Extraor. II Riboli, 109-110 i 113-114), te opet iz 1884. (Isto, br. 235/1884), koja dosad nije, kao ni drugdje na Hvaru bila stručno proučena.

⁵⁴ Sva su tri zvona nove crkve bila od Samasse (blagoslovljena od ljubljanskog nadbiskupa Jegliča 1901.g.), no dva je manja, zajedno sa zvonom stare crkve (djelom mletačkih zvonoljevača Aleksandra i braće de Poli iz 1793.) oduzela Austrija u vojne svrhe početkom 1918. (J. Franulić, n. dj. /41/, 257 i nav. dopis /45/).

⁵⁵ Statuta (5), 346; J. Kovačić, n. dj. (26), 13 i 21; Isti, *Zapisi o crkvama u Hvaru*, Hvar 1982 (šapirografirano), 282; BAH, br. 97/1848. - Rukom župnika Grčine zapisan je zaziv "Proslavljena budi Sta Techla" uz zazive sv. Jurja, Kvirina i Bonifacija u ophodu prije mise svake četvrte nedjelje u mjesecu (podtak J. Franulića).

⁵⁶ Statuta (5), 352; R. Radovanović, n. dj. (30), 94. - Prema ostavštini istog R. Radovanovića u kapelici je bila svojedobno postavljena slika, dar ivana Šeputića - Zečića.

visine od jednog "paša" (= o. 1,74). Sredinom 18. st. počela se obnavljati (čini se u režiji glavne gdinjske bratovštine), ali je obnova zapela zbog neslaganja s nadarbenikom; međutim se 1766. crkva spominje kao nedavno obnovljena od župljana i nastojanjem župnika, a dijelom i od malih prihoda nadarja. Ponovno je bila obnovljena 1860-ih godina, a 1913. njezino je nadarje (oko 16 motika zemlje blizu crkve) prodano i pretvoreno u obveznice. Posljednji je put bila popravljena 1968. birgom majstora Vinka Jurasovića (spomen-ploča hvarskoga Centra za zaštitu kulturne baštine na pročelju). Svetičina je slika nabavljena 1908. preko J. Oblettera, a popravila ju je 1980. M. Radovanović.⁵⁷

Ova je crkva, ranije malo zavjetno svetište za bližu okolicu, nastala najvjerojatnije koncem 16. st., no višekratne su joj obnove valjda izmijenile prvotni lik, te nema izrazitih slogovnih značajki. Lađa joj je pod prelomljenim, a četvrtasta apsida pod bačvastim svodom i ima rustične prozorčice nalik strijelnicama. Zanimljiva je stara kropionica s reljefnim križem raširenih krakova i glavni pročelni prozor s upisanim križem. Krov je od kamenih ploča.

Crkva sv. Roka na istočnom kraju zaseoka Dugi Dolac po dvojbenoj je predaji nastala već u 15. st., no prvi se put spominje 1627. kao "poljska kapela u kojoj se ne vrši bogoslužje", i opet usputno 1628. godine. Potom o njoj slijedi muk sve do konca 19. st., kada je 1891. nastojanjem župnika Perića bila obnovljena i povećana. Zvonik i zvono (rad J. Cukrova, odneseno od Austrije 1918.) nastali su ostavinom Jozice Visković 1892. godine. Crkvice je ponovno obnovljena nastojanjem župnika Franulića 1985. godine.⁵⁸ U pogledu njezinog izgleda vrijedi u bitnome isto što je rečeno za Sv. Luciju, a za stari kip sv. Roka iz ove crkvice v. o istoimenoj kapelici i o staroj župnoj crkvi. Iako vrlo oštećen i bez glave, mogao bi se datirati u početak 17. st., kad je ova crkva vjerojatno i bila sagrađena u prvotnom obliku.

⁵⁷ Dominikanski arhiv u Starom Gradu, Kodeks Botteri I., 109-110; N Duboković Nadalini, SRednjovjekovni i noviji spomenici otoka Hvara, *Popis spomennika otoka Hvara*, Split 1958, 87 (paški kašići međutim nemaju veze s ovim rodom); Cedulinova vizitacija (11), 409; vizitacija de Georgiis (20), 105; Milanijeva vizitacija (14) 1152; BAH, Rovetta Visitatio, 79; Isto, Bonaiuti Visitationes, 646; Isto, Pontalti ... Visitationes, 349; R. Radovanović, n. dj. (30), 92; BAH, br. 97/1848; Bordini Visitationes, nepag. te Protokol, br. 1263 i 1929/1912 te 120/1913; J. Franulić, n. dj. (35), 115. - Staro zvono iz 1839. s natpisom: A FULGURE ET TEMPESTATE (= od groma i oluje /sačuvaj nas/) odnijela je Austrija 1918. (J. Franulić, nav. dopis /45/). - Prema navedenim i drugim izvorima u BAH rektori su nadarja Sv. Lucije u Gdinju kasnije bili: o. 1627/37. kanonik Nikola Berislavić, o. 1647. kanonik Frane Georgius, o. 1677. Jakov Ormà, o. 1734. Ivan Karuza, o. 1744. kanonik Antun Barbis, o. 1760. Paulin Pauletti, o. 1774/78. Dujam Gargurić-Kasandrić, o. 1786. Marko Dobrošić, o. 1802. Špiro Primi, o. 1831. Josip Rosignoli, prije 1853. Jakov Boglić, 1853. - 1881. Juraj Domančić (približno u to vrijeme spominje se kutija sa zlatnim zavjetnim darovima - BAH, bnr. 1004/1884), 1886. - ? Jakov Novak, 1892. - ? Ivan Luxio, prije 1912. - 1924. Stjepan Miličić. - Župnik je Franulić u ovoj crkvi pronašao austrijski novčić iz 1862. (nav. dopis /37/), kada je, prema R. Radovanoviću, otprilike bila i obnovljena.

⁵⁸ Cedulinova vizitacija (11), 405 (kaže se da je "na putu prema Gdinju"! , što još jednom potvrđuje da je taj toponim prvotno pripadao istočnom dijelu današnjega naselja); Arhiv Hvara (9), kut. 6, 739; J. Franulić, n. dj. (41), 258 i nav. dopis (45); BAH, Protokol, br. 1029/1882; (J. Franulić.) Obnovljena crkva sv. Roka, *Glas Koncila* br. 35 (587)/XXIV., Zagreb 1. IX. 1985, 9. - Prema ostavštini R. Radovanovića "Bepa" Visković ž. Prospera dala je i sredstva za obnovu crkvice.

Crkvice sv. Petra u zaseoku Visoka podignuta je iz temelja koncem 19. st., kako veli natpis na pročelju:

**BOŽJOM - MILOŠĆU
BOGOLJUBNI - PUK
sv. Petru * 1894.**

Nema apside, presvođena je bačvastim svodom te ima prozorčice-strijelnice kao i dvije netom opisane crkve. U udupku iza oltara je rustičan i veoma zanimljiv kameni kip sv. Petra zvan "Putnik" (vis. 92 cm), koji je nabavljen kasnije, kada je crkvice bila blagoslovljena (1908.). Bila je obnovljena i providena zvonom brigom župnika Franulića 1980. godine.⁵⁹

Kapelice: onu sv. Ante na položaju Martinje (Visoka) sagradio je Ivan Radovanović Jakovljević 1861. g., iz zavjeta nakon oslobođanja od vojne obveze. Bila je pokrivena kamenim pločama i blagoslovljena sljedeće godine. Vandalski porušena 1954., ponovno je od Radovanovića i poticajem župnika Franulića podignuta malo istočnije od staroga položaja 1995. - 1996. godine. Tada je u nju opet uzidan stari natpis s inicijalima podizatelja i godinom gradnje, a izvorni kip (pronađen od gorespomenutog župnika na tavanu župne kuće) obnovila je M. Radovanović.⁶⁰ - Kapelicu sv. Roka na ulazu u Dugi Dolac sa zapada sagradila su 1901. g. braća Mate i Toma Ćurin p. Stipana na poticaj trećega brata Jurja, iseljenika na Novom Zelandu.⁶¹ Bezobzirno je skraćena pri gradnji ceste 1969. g., a teško oštećeni kip (o kom v. uz župnu crkvu i onu sv. Roka) pohranjen je u ing. Ive Radovanovića. Prema predaji zapisanoj u ostavštini R. Radovanovića, potječe iz izvorne svečeve crkvice u Gdinju, a kasnije se čuvao u staroj župnici. - Kapelicu sv. Stjepana Prvomučenika u Banovim Dvorima sagradila su braća Juraj-Zore i Ivan Banović Stipanovi te Antun Jurasović oko 1900. (slika nestala u 2. svj. ratu), a onu sv. Ivana Krstitelja Ivan Bonković povrh istoimenog odlomka 1898. g. (kip također nestao u 2. svj. ratu). - Još jedna kapelica sv. Ante na položaju iza nove župne crkve spominje se kao razrušena krajem 19. stoljeća.⁶²

⁵⁹ BAH, Protokol, br. 1171, 2038 i 2114/1908; ostavština R. Radovanovića (po ovoj su crkvicu gradili sami Visočani dobrovoljnim radom na poticaj zidara Antića Jurasovića a nastojanjem "tri botata Petra": Kuzmina i Jakovljeva Viskovića te Ćurina, zeta u Biskovića - Boškovića. Oko 1912. bi iskrčena i darovana crkvicu zemlja na Kalini. Staro je zvono navodno za 1. svj. rata bilo preneseno u Smrsku, da se spasi od austrijske rekvizicije. Ivko bi Radovanović bio "autor slova i teksta" /kasnijeg?/ natpisa na crkvi). - O novome zvonu v. (J. Franulić) Gdinj: Novo zvono, *Glas Koncila* 19/1980, 15, 19 (navedeno prema bibliografiji u n. dj. (35).

⁶⁰ N. DUBOKOVIĆ NADALINI, Prilog "Popisu spomenika", *Bilten Historijskog arhiva komune hvarske* 5-6, Hvar 1963, 59; BAH, br. 349/1862; Arhiv Centra (6), Operativni arhiv, 23 b 7. - Kipiću, blagoslovljenom 1861. (BAH, br. 368/1861) umjetnica je Radovanović pri obnovi dodala nestale dijelove: glavu i šake sv. Ante, Djetića i postolje (bez kog je visok 38 cm).

⁶¹ Arhiv Centra (6), dokumentacija br. 70 (podatak R. Radovanovića iz 1961.).

⁶² R. Radovanović, n. dj. (22), 173. Prikazana je i na nedatiranom florisu (20. st.) zaseoka Nova Crkva u ostavštini Ivka Radovanovića, možda u cilju obnove. - Ostali podaci o kapelicama su prema ostavštini R. Radovanovića (koji spominje i onu sv. Ante iz o. 1900. g. na položaju Pozna Kruška), te prema dopisu J. Franulića (37).

Groblja

Groblje (*Coemeterium*) oko stare župne crkve spominje se kao posvećeno zajedno s njome još 1579. g. a 1627. pod je crkve bio pun grobnica (sačuvanih do danas), dok se u grobištu uokolo tada s nekom razloga (sigurno obesvećenja) nije sahranjivalo. Groblje Sv. Jure ponovno svečano blagoslovi biskup 7. V. 1647. Dok je sahranjivanje u staroj crkvi zacijelo prestalo kao i drugovdje prvih desetljeća 19. stoljeća,⁶³ dotle je uokolo grobište služilo sve do konca istoga vijeka. - Novije je groblje bilo podignuto stotinjak metara jugozapadno od stare crkve: na jednome je kamenu 1879. godina, 1884.-85. gradi se uz pripomoć Cara, a dovršena je 1886. (na dovratniku), kada je nadogradnju zapadno od ukopišta u zemlju, s 20 grobnica i dvije bez ploče, blagoslovio pri prvom ukopu 7. IV. župni zamjenik Perić. Rešetka je na ulazu (prema podatku župnika Franulića) od kovača Duje Lušića (Vrbanj, 1827. - Gdinj 1901.).

Sadašnje groblje, nekoliko stotina metara zapadno od nove župnice uz cestu, blagoslovljeno je 1908. godine.⁶⁴ Ima vrlo lijepe secesijske vratnice - rešetku.

Župnici

Prema spisima u BAH i ŽAGd (nadasve maticama) od konca 16. stoljeća do danas gđinjski župnici, njihovi zamjenici i upravitelji župe bili su:

- 1570.- o. 1588. Luka Barozzi (iz Jelse)⁶⁵
- o. 1588.-1601.? Antun Dešković ili Kutlović (iz Pitava - Jelse)
- 1601.-1653. ? Ivan Leleković (Lelevković, Lelenković) iz Gdinja
- o. 1653. - o. 1658. Ivan Beleš ili Beloš
- o. 1676. - o. 1680. Nikola Boglić
- 1680. - 1693. Sebastijan Šeman (iz Blata na Korčuli)
- 1693. - 1709. Petar Radunović iz Imotskoga ili okolice (djelovao u župi i kasnije, npr. 1711.)
- 1709. - 1744. Petar Radutović iz Hvara, posljenji zajednički župnik i za Bogomolje
- 1744. - 1772. Stjepan Milošević, st., iz Jelse (do 1745. upravitelj župe)

⁶³ Iznimno je u staroj crkvi bio sahranjen prof. Ivko Radovanović (1878. - 1938.), učitelj, školski nadzornik, slikar i općinski načelnik, zacijelo najzaslužniji Gdinjanin svog vremena, koji se posebno brinuo o ovoj crkvi i popravljao njezine umjetnine (usp. R. Radovanović, n. dj. /30/, 83-86).

⁶⁴ D. Domančić, n. dj. (20); Cedulinova vizitacija (11), 405; Milanijeva vizitacija (14), 1153; BAH, br. 1004/1884, 92/1885, 375/1886 te 2101/1908 (Protokol).

⁶⁵ Usp. BAH, Processi criminali 1591 ... 1617, 54 (krivo? označen kao župnik Zastrazišća) - navodno do 1590. Ali Deškovića u Gdinju 1588. navodi Cedulinova vizitacija (11), 429.

1772. - 1780. Kuzma Juraković iz Staroga Grada
 1780. - 1818. Ivan Vranjican - Papica iz Staroga Grada
 1818. - 1819. Grgo Ljutić iz Konjskoga/Klis u splitskoj biskupiji,
 upravitelj župe (glagoljaš)
 1819. - 1823. Mihovil Zuviteo iz Staroga Grada
 1823. - 1825. Toma Karni/n/čić - Bilić iz Bola
 1825. - 1827. Serafin Šantić iz Jelse
 1827. Ivan Fabrio iz Vrboske (upravitelj župe)
 1827. - 1834. Alviž Koludrović iz Jelse
 1834. - 1841. Serafin Šantić (kao gore) drugi put
 1841. - 1847. Nikola Ivanišević iz Staroga Grada (do 1843. upr. župe)
 1847. - 1851. Kuzma Ilijić iz Staroga Grada, upr. župe (1849. zamjenik
 franjevac Prosper Budrović iz Grablja)
 1851. Luka Lučić iz Vrboske, upr. župe
 1851. - 1888. Nikola G/a/rčina iz Jelse (do 1855. upr. župe;
 zamjenici: 1876. Juraj Petrić st. iz Grablja, 1878.-1883.
 Šime Vučetić iz Hvara,⁶⁶ 1883. - 1884. Rajmund Marojević iz
 Staroga Grada, 1884. - 1888. Andrija Perić iz Živogošća)
 1888. - 1903. Andrija Perić (kao gore). Najzaslužniji gđinjski župnik, za
 vrijeme kojega je podignuta nova župna crkva i kuća⁶⁷
 1903. - 1905. Dinko Ljubić iz Staroga Grada
 1905. - 1907. Mate Sazunić iz Vrboske
 1907. - 1919. Jakov Stipetić iz Vrbanja
 1919. - 1930. Jakov Lušić iz Vrbanja
 1930. - 1939. Luka Antičević iz Pitava
 1939. - 1940. Tonko Brešković iz Bola
 1940. - 1943. Niko Bogdanić iz Staroga Grada
 1943. - 1946. Ivo Tržok iz Jelse, provizor, župnik Zastrazišća
 1946. - 1947., Boris Bošković iz Staroga Grada, provizor, župnik
 Bogomolja
 1947. - 1952. Božidar Medvid iz Jelse
 1952. - 1954. Boris Bošković (kao gore) drugi put
 1954. - 1958. Drago Lovrić, iz Promine, provizor župnik Zastrazišća
 1958. do 1965. Vicko Jelinčić iz Postira
 1965. - 1968. Josip Jelinčić iz Postira

⁶⁶ Bavio se i prirodnim znanostima - usp. A. Tadić u *Periodičnom izvještju* (1) br. 93/1977, 2-3 te u *Priroda*, Zagreb, br. 1/1980.

⁶⁷ Usp. J. Franulić, n. dj. (41).

1968. - 1978. Ivo Lozić iz Milne⁶⁸

1978. - Josip Franulić iz Nerežišća

Župna kuća

Stara: sjeverno kraj stare župne crkve, nastala je valjda o osnutku župe, a izrijekom se navodi 1696. kao "dodijeljena od naroda" (*assegnata dal Popolo*) župniku. Godine 1773. radili su na njoj spomenuti meštri Palaversić i Mihovilović, a 1786. veli se u biskupskom pohodu da je tijesna, no, veoma ugodna. (*Parochi edes anguste, iucundiss.me tamen*). Istočno do nje bila je već 1745. (kada je popravljena) i zvonareva kuća (*Casa Romitta*) spomenuta i 1836. godine. Župna je kuća bila 1862. u tako lošu stanju, da je župnik zatražio (i dobio) dozvolu da se privremeno nastani u - sakristiji župne crkve! Isti je Grčina kasnije stanovao u kući nećeka Viskovića u Visokoj, gdje je ranije bila škola (v.) i gdje je, slijep i nemoćan 1886. uredio na tavanu osobnu bogomolju. Njegovi zamjenici i kasniji župnik Perić stanovali su i nadalje u staroj kući, kojom da se za kiša plivalo "u vodi kao riba u moru". Po gradnji nove župne kuće stara se neko vrijeme iznajmljivala, a zatim je potpuno napuštena, a skidanjem i prodajom krova od kamenih ploča 1959. prepuštena je potpunu rasulu, u neugodnu suglasju sa stanjem obližnje stare župnice. - *Nova* je "kanonika" bila sagrađena - također nakon nebrojenih "molbenica" - od istog poduzetnika Karninčića 1899. i useljena 1900. godine.⁶⁹ Jugozapadno je uz novu crkvu.

Od *duhovnih zvanja* iz ove župe poznata su svega dva: svećenik Ivan Lele/v/ković koji je u rodnome selu bio župnik kroz čitavu polovicu 17. st. te karmelićanka Mihaela (Marija) Visković, rođena 1927; koja je trajne zavjete položila 1972. (Sada je u Ivanić Kloštru - djeluje izvan klauzure.) Bila je usko povezana s kardinalom Stepincem (utemeljiteljem naših karmelićanki) i sudjelovala je pri osnivanju novih hrvatskih karmelskih zajednica.⁷⁰

⁶⁸ Revan i zaslužan župnik, obnovitelj župne crkve (1972/73., uz velik odaziv Gdinjana): - J. Franulić, Don Ivo Lozić ... kao gđinjsko-bogomoljski župnik ..., *Služba Božja* 3/XXXI., Makarska 1991, passim.

⁶⁹ BAH, Rovetta I. vizitacija, 675; računski knjiga (32), 61v; BAH, Visitatio I. Stratico, 102; Isto, br. 564/1836, 788/1857, 331/ i 597/1862, 243/1864, 118/1865, 12/1886, 500/1867, 59/1878, 902/1883, 701/1885, 422, 984, 1036 i 1119/1886; rač. knjiga (32), 25v; R. Radovanović, n. dj. (30), 94-108; J. Franulić, n. dj. (41), 253-254; Arhiv Centra (6), dokumentacija, 70. - Na jednom je prozorskom pragu stare kanonike ugrebena god. 1777. uz nečitljive inicijale. - Od drugih spomenika na području Gdinja valja spomenuti kulu (danas posve pregrađenu) kneza Matije Kačića - Bartulovića u uvali Kozja, na kojoj je naobjelodanjen natpis:

AEDIFICAVIT HABITATIONE(m) ISTA(m) D(ominus) D(omes)

MATTIAS BARTVLOVICH AN(n)O D(omini) 1700

usp. N. Duboković Nadalini, n. dj. (56) i Arhiv Centra (6), Operativni arhiv, 22 c 6, 3.

⁷⁰ Podaci o redovnici Visković su od župnika Franulića. Vrijedi spomenuti i Mariju Srzentić - "Curu" (1906. - 1984.), koja je i bez formalnih zavjeta djelatno provodila redovnički život uz molitvu i dobra djela (J. Franulić, Marija je izabrala bolji dio, *Marija* 7-8/XXII., Split 1984, 268.).

Bratovštine

Glavna se pod imenom naslovnika mjesne župne crkve *sv. Jurja* spominje još 1558. godine, a naslov joj je *Presvetog Otajstva* odredio biskup Cedulin o osnutku župe 1605. godine. Ipak se i nadalje nazivala *sv. Jure*, tako 1627; kad je u odnosu na mogućnosti mjesta (*qualitate loci*) imala vrlo lijep barjak (*Vexillu/m/*) s likovima Gospe naslovnika i *sv. Petra*. I godine 1631. zove se imenom *sv. Jurja*, kad je imala 10 kadaca masta prihoda. Godine 1696. naziva se *Presvetoga*, a osim 15 kadaca masta godišnje, imala je i stado od 100 ovaca i koza (*animali minuti*). Godine 1700. navodi se pod oba imena, a bratimi joj nisu imali tunike. I kasnije se ta bratovština naziva sad jednim (*sv. Jurja*) sad drugim imenom (*Presvetog Otajstva*). Vodila je formalnu administraciju (sačuvanu za razdoblje 1723. do 1807.), koju je nadzirala općinska, odnosno državna vlast u Hvaru. Bratovština je bratimima, koji su joj obrađivali zemlje, davala samo hranu. (*Spese di sola boca*), a od prihoda je uzdržavala crkvu. Svake su godine birali prokuratora crkve, prokuratora sela i poljšćika s njihovim zamjenicima, a bratovština je imala i posebnu kuću, popravljenu 1749. (*casa confrata*).⁷¹

Ostale su batovštine bile "iz pobožnosti", tj. bez čvršćeg formalnog ustroja, a brinule su se za pojedine žrtvenike u crkvi. Tako se 1700. spominju uz glavnu i one *Gospe Karmelske* te *sv. Ante* i *sv. Kvirina*, u kojoj su osim Gdinjana bili i Bogomoljani, 1760. bratovština *Ruzarija*, 1766. udruga *Čistilišnih duša*, a 1774. po jedna bratovština uza svaki od četiri bočna oltara.⁷²

Sve je te stare bratovštine ukinula francuska vlast početkom 19. st., a umjesto njih utemeljila crkovinarstvo kao upravno tijelo za vremenite potrebe župne crkve. Da se unaprijedi mjesno bogoštovlje, doskora je ustanovljena nova bratovština *Presvetog otajstva* koja se prvi put navodi 1824; a 1834. članovi su joj kao i za vrijeme stare bratovštine besplatno obrađivali crkvene zemlje, samo za kruh i vino od crkovinarstva dok su radili; prihod je bio od oko 50 barila

⁷¹ S. Plančić, n. dj. (28), D. Domančić, n. dj. (20); J. Kovačić, n. dj. ((2 - Župa Bogomolje), 36; Cedulinova vizitacija (11), 405 (tada je imala 25-30 bratima te prihod od 3-6 kadaca masta); BAH, Cedulini Visitationes 3, 65; Rovettina vizitacija (68), 675; BAH, Rovetta Visitatio, 74, 75 i 78; Povijesni arhiv u Zadru, Fond bratovštinskih knjiga br. 12 (Libro Della Scolla del SSmo Sacramento ... di Gdign) - naziva se "Scuola di S. Giorgio, ossia del Sacramento" (31v); BAH, De Aspertis Visitatio, 155/157 te 158, 159 i 161; rač. knjiga (32), passim i 28 (tih se godina spominje Boško Visković zv. Ban - Isto, 25 i 27 - u bratovštinskoj službi. Vjerojatno je riječ o nasljednoj službi bratovštinskog oglašivača, koja se tako zvala i na susjednom Pelješcu (N. VEKARIĆ, Prijedlog za klasifikaciju peljeških prezimena, *Anali ZPZ HAZU u Dubrovniku XXX.*, Dubrovnik 1992, 66, bilj. 36/).

⁷² Rovettina vizitacija (70); BAH, Bečić ... Visitationes, 337 i 339; Isto, Pontalti ... Visitationes, 347; Isto, Riboli Visitationes, 375. - U ŽAGd se (nesigurno) čuva sveščić: Donfrati delli Altari della B.V.M. del Smo Rosario, Carmine, e S. Antonio di Padua (naslov prema sadržaju: 1760. - 1783.), gdje se vidi da su i ove ugfruge pridonosile za tadašnju gadnju crkve. - Pravilnik "Zastavljene Skupsćine za dušcah od Ociscćenja" //, pisan rukom župnika Grćine, na kraju je matice umrljih 1865. - 1910. u ŽAGd.

vina, ukoliko bi se uspjelo prodati. Novi je pravilnik odobren 1881., a nadopunjen na hrvatskom nastojanjem župnog zamjenika Marojevića 1883. Prema tim su nadopunama batimi bili dužni nabaviti bijelu haljinu s crvenim pojasom te u njoj nastupati u ophodima Velikoga petka, Tijelova i njegove osmine, na Jurjevdan i Ružaricu. Uprava je bila usko povezana s crkvinarstvom, a smjele su se upisati i ženske, bez obveze obrađivanja zemlje ali i bez prava glasa. Imali su se načiniti i bratovštinski grobovi, za ukop u koje bi nebratimi plaćali pristojbu. Za nove članove starije od 50 godina bijaše predviđena upisnina, a župnik je postajao članom po položaju. - Još jedan nov pravilnik bratovštine Presvetoga bi odobren 1911. godine.⁷³

Bilo je osnivanja i drugih pobožnih udruga: Ruzarija 1884., Marijine kongregacije 1911., Vječnog ruzarija o. 1923. godine.⁷⁴

Vjerske prilike

Prije odvajanja Bogomolja kao posebne župe misa se služila naizmjenice jednim danom ovdje, a drugim tamo; isto tako i nedjeljom, osim treće u mjesecu posvećene Svetoostajstvu te Svetog trodnevlja s Uskrsom, kad se misilo samo u Gdinju. Najosnovniji *vjeronauk* držao se pod misom, ponavljanjem temeljnih vjerskih istina i glavnih molitava, jer djeca na posebni vjeronauk nisu dolazila: roditelji su ih slali u pašu, a nisu imala ni dolične odjeće. Koncem 18. i početkom 19. st. ustalio se ipak posebni vjeronauk, redovito svake nedjelje prije mise, a kroz korizmu i radnim danom, ali su djeca (iz navedenih razloga) i dalje rijetko dolazila; dapače su često odsustvovala i sa same mise. - U starije su se vrijeme formalne *propovijedi* držale samo u korizmi i adventu; krajem 18. st. već svake nedjelje, ali ne i svakim blagdanom.⁷⁵

Godine 1793. svake se nedjelje slavila pjevana misa i molilo trećinu krunice; svake se druge nedjelje u mjesecu obavljao križni put, a te i svake treće mjeseca i blagoslov s Presvetim. Običajnik iz 1842. spominje brojne procesije: na spomenute nedjelje mjeseca, na Sv. Jurja (s relikvijom i pjevanjem "Veselim srcem"), na prosne dane i Markovo; Presveto se izlagalo i prvog te posljednjeg dana u godini, križni put obavljao i u korizmene petke, a krunica molila svih Gospinih blagdana. Jutarnja i večernja držale su se na veće svetkovine.⁷⁶

⁷³ BAH, Skakoc I.^a Visitatio, 228; Isto, Skakoc IV.a Visitat., 392 - 393; Isto, br. 356/1881 (Protokol), 746 i 886/1883, 806/1885 i 709/1911 (Protokol).

⁷⁴ BAH, br. 728/1884, 262, 315, 608 i 707/1911 (Protokol), 1464/1923 Protokol). - Prema ostavštini R. Radovanovića, u inventaru iz 1888. spominju se i upisnici bratovština Presv. Srca Isusova i Marijina.

⁷⁵ Milanijeva vizitacija (14), 1166; Aspertijeva vizitacija (70), 154; BAH, III. Vizitacija Condulmer, 605; Ribolijeva vizitacija (41), 648; Gallijeva vizitacija (20), 132; BAH, Skakoc III. Visitatio, 544.

⁷⁶ BAH, Vistatio II. STratico, 227, Isto, sv. GDinj i Vis. Cima, nepag.

Vjerski je život i u ovoj župi bio, kako se čini, na razini ostalih na otoku. Godine 1734. i 1793. npr. nije bilo ni nepričešćenih, ni javnih grešnika. Godine 1843. opaža međutim župnik da se "duh crkvnosti" (*lo spirito della Chiesa*) ohladio te navodi više njih koji ne obavije uskrsnu ispovijed i pričest. No pravi je otapd od vjere i Crkve uslijedio istom nakon uspostave komunističke vlasti 1945., kada su ovdašnji vjernici i njihovi svećenici bili izloženi nemilim pritiscima "osviještenih" mještana.⁷⁷ Raseljavanje je to dovršilo.

Škola

Još je 1831. župnik Koludrović držao školu za 5 učenika, a 1834. župnik Šantić za 4, no bili bi i za više njih da su ih roditelji htjeli slati. I godine 1841/42. učiteljevaio je upravitelj župe Ivanišević za 5 đaka, prema propisanim udžbenicima. Godine 1846. općina Sućuraj, (kojoj je Gdinj tada, kao i sada, pripadao) otvorila je natječaj za formalnog učitelja, koji je iz općinske blagajne imao dobivati 130 fiorina godišnje plaće, uz 30 fiorina za stanarinu. Godine 1848/49. djelovala je ta "niža osnovna škola za Gdinj i Bogomolje" s učiteljem Antunom Budrovićem za svega 12 đaka u višem i nižem razredu, jer većina upisanih nije ni pohađala učionicu.

Uz redovite predmete, poučavalo se i poljodjelstvo u teoriji i praksi, neka vrst predvojničke obuke te lijepo ponašanje ? (*Esercizio di Vita*). No, učitelj je Budrović 1851. otišao, jer je rijetko ili nikako dobivao plaću, a siromašnim je đacima nedostajalo knjiga, papira i pera; Općina je htjela zatvoriti školu, no Gdinjani su se tome oduprli. Godine 1853/54. bio je učitelj Nikola Fabrio iz Vrboske, a 1855/57. Ivan Dobronić (iz Jelse); učilo se na talijanskom i hrvatskom (*illirico*). Godine 1855. gdinjska je škola bila bez najnužnijega, čak i bez stola i stolca za učitelja, koji više mjeseci nije dobivao plaću. Godine 1857. ovdje je učitelj Vicko Deletis (iz Staroga Grada), koji se žali da nije dobio prostor ni za školu ni za stan.

Godine 1861. ponudio je Ante Visković p. Petra besplatno školsko pomješće u svojoj kući u Visokoj sve dok mu sinovac Vicko bude provizornim učiteljem. Sljedeće je godine bilo 12 učenika sa spomenutim V. Viskovićem kao školnikom, koji je tu djelovao od 1858. godine, a pohađali su nastavu ujutro od 7 do 12 s. te imali uredne klupe s tintarnicama. No, Visković se krajem 1865. odrekao službe, jer mu Općina nije isplaćivala beriva. Umjesto njega određen je za učitelja Frane Marojević iz Pučišća, koji 1866. nije našao ni škole ni stana, jer je raniji školski prostor u Viskovića bio obnovljen za župnikov stan. Čini se da su nakon toga učiteljsku službu obavljali (ukoliko se škola držala) gdinjski župnici i njihovi pomoćnici koji su i ranije bili školski ravnatelji i vjeroučitelji.

⁷⁷ Condulmerova vizitacija (74), 606; Stratikova vizitacija (75), 228; BAH, br. 345/1843; J. Franulić, n. dj. (67), 233-236 i 241-243 sl.

Kao takav "pomoćni učitelj" istaknuo se zaslužni don Andrija Perić (1885. - 1888. i 1892. - 1893.). Nastava se inače obavljala (izuzev kraćeg razdoblja u kući Viskovića) u unajmljenoj prostoriji stare župske kuće - "kanonike". Istom godine 1896. bi obnovljena redovita škola u Gdinju s učiteljem Antunom Dobronićem iz Jelse (do 1898.) kasnije glasovitim hrvatskim skladateljem i muzikologom koji je zapisivao gdinjske napjeve. Nastava se odvijala u raznim kućama Visković u Visokoj od 1896. do 1911., naime do useljenja nove školske zgrade kraj nove crkve, sagrađene 1908. po nacrtu Ivka Radovanovića. On je učiteljevao iza Dobronića do 1904., kada je Gdinj dobio i prvu učiteljicu.

Škola je kao četverogodišnja zatvorena 1983. godine, sa zadnjim učiteljem Bogomoljaninom Stjepanom Barbarićem,⁷⁸ a preostali su učenici prešli u Bogomolje.

Sl. 9. GDINJ - župni pečat s likom sv. Jurja iz 19. st.

⁷⁸Skakočeva III. vizitacija (74), 545; BAH, Skakoc IV. Visitatio, 396; Isto, sv. Gdinj, Škola; Arhiv Centra (6), Arhiv općine Hvar br. 666/1855; BAH, br. 1001/1857, 560/1861, 740/1862, 949/1865 i 12/1866; J. Franulić, n. dj. (41), 260-261; R. Radovanović, n. dj. (30), 70-75; Isti, n. dj (1), 291-292; Isti, Gdinj - II. dio (građa za obradu), Hvar 1978 (Šapirografirano), 66-76; J. Franulić, nav. dopis (37).

S u m m a r y

THE PARISH OF GDINJ ON THE ISLAND OF HVAR

J o š k o K o v a č i ć

The village of Gdinj was founded on a previously uninhabited part of the island of Hvar (Croatia) in the 15th cent., and its earliest settlers evidently came from the central island area. The independent parish of Gdinj goes back to 1605., while the old parish church, originally built in the 16th, got its present shape in the late 17th and in the 18th cent. Its interior represents a fine specimen of rustic Baroque. The new parish church in the middle of the village was erected in 1901. and decorated by contemporary artists.

This paper, based on the published as well as on the hitherto unknown archival sources, further describes other churches and shrines in the parish, its cemeteries, guilds, parsonage and school, with an enumeration of local family names and parsons.